

2. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. / С.У.Гончаренко. – К.: Либідь, 1997. – 376 с.
3. Закон України „Про освіту”: за станом на 8 грудня 2006р. / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К. : Парламентське видавництво, 2006. – 40с. – (Серія „Закони України”).
4. Закон України „Про позашкільну освіту” [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.mon.gov.ua/laws/ZU_1841.doc
5. Концепція виховання дітей та молоді у національній системі освіти // Інф. зб. МОН України. – 1996. – № 13. – С.2-14.
6. Концепція формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та молоді // Оржеховська В.М. Превентивна педагогіка: навчальний посібник. / В.М.Оржеховська, О.І.Пилипенко – Черкаси: Вид. Чабаненко Ю., 2007. – С.259-274.
7. Тлумачний словник сучасної української мови [ред. В.С.Калашник]. – Х.: Белкар-книга, 2005. – 800 с.
8. Анализ здоровьесберегающей среды в учреждениях общего образования / Безруких М.М., Сонькин В.Д., Зайцева В.В. [и др.] // Валеология. – 2005. – №4. – С.85-92.
9. Артюхов М.В. Программно-целевой подход в управлении единым здоровьесберегающим образовательным пространством в крупном промышленном городе / М.В.Артюхов, Л.Г.Качан // Валеология. – 2005. – №4. – С.93-99.
10. Бальсевич В.К. Здоровьеформирующая функция образования в Российской Федерации (материалы к разработке национального проекта оздоровления подрастающего поколения России в период 2006-2026 гг.) / В.К.Бальсевич // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. – 2006. – №5. – С.2-6.
11. Коточигова Е.В. Активизация педагогического мышления как основа реализации здоровьесберегающих технологий в ДООУ и начальной школе [Електронний ресурс] / Е.В. Коточигова, Т.Г.Киселева, М.Н.Терещук. – Режим доступу до статті: http://www.iro.yar.ru:8101/resource/distant/preschool_education/healf/healf1.
12. Краткий психологический словарь / [под общей ред. А.В.Петровского и М.Г.Ярошевского; ред.-составитель Л.А.Карпенко].— 2-е изд., расширенное, испр. и доп.— Ростов-на-Дону: „ФЕНИКС”, 1998 – 512 с.
13. Педагогический энциклопедический словарь [гл.ред Б.М.Бим-Бад. Редкол.: М.М. Безруких, В.А.Болотов, Л.С.Глебова и др.]. – М.: Большая российская энциклопедия, 2003. – 528 с.

**НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ ЛАБОРАТОРІЇ З ПРОБЛЕМ
ЗДОРОВ'ЯЗБЕРІГАЮЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ**

Успенська Валентина Миколаївна, старший
викладач Сумського обласного інституту
післядипломної педагогічної освіти

*Створення спеціального структурного підрозділу, функціями якого
стане координація діяльності закладів освіти Сумської області з проблем*

створення здоров'язберігаючого освітнього середовища – нагальна потреба часу. З цією метою у комунальному закладі Сумському обласному інституті післядипломної педагогічної освіти у 2009 році створено лабораторію з проблем здоров'язберігаючої діяльності у закладах освіти.

Беззаперечно, що найбільшою цінністю життя людини є її здоров'я.

Статутом Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) визначено: "Здоров'я - це стан повного фізичного, духовного і соціального благополуччя, а не лише відсутність хвороб або фізичних вад". За Конституцією України найвищою соціальною цінністю у державі є людина, її життя і здоров'я. У Законі України "Про загальну середню освіту" (розділ I, ст. 5) одним із завдань загальної середньої освіти є формування гігієнічних навичок і засад здорового способу життя, збереження і зміцнення фізичного та психічного здоров'я учнів.

Національною доктриною розвитку освіти перед закладами освіти поставлено пріоритетне завданням – виховання людини в дусі відповідального ставлення до власного здоров'я і здоров'я оточуючих як до найвищої індивідуальної і суспільної цінності [5].

Здобути знання, проявити свої здібності, мати життєву перспективу, вміти, нарешті, стати корисним суспільству може тільки така особистість, яка фізично розвинена, фізіологічно гомеостатична, соціально адаптована, психічно врівноважена, гармонізована у зв'язках з природою і має чіткі свідомі позитивні мотивації, усвідомлює свої родинні й народні цінності, має духовну основу. Любов до рідної землі, патріотизм полягають у збереженні особистого здоров'я. Лише фізично і морально здорова людина здатна творити, приносити користь іншим людям [3].

Здоров'я потрібно всім, щоб знайти своє місце у житті. Здоров'я – одне з основних джерел щастя, радості та повноцінного життя.

Початок ХХІ століття засвідчив, що людство, досягнувши величезних технічних успіхів, опинилось перед фактом, що здоровіше і щасливіше воно не стало.

За статистичними даними, що повідомила заступник директора Інституту гігієни та медичної екології ім. О.М. Марзєєва АМН України Надія Полька, за останнє десятиріччя захворюваність школярів зросла на 26,8%. У 1 класі 11% школярів мають проблеми з опорно-руховим апаратом, 30% – з нервовою системою, 30% – з органами травлення тощо. У 1 класі налічується 30% дітей з хронічними захворюваннями, у 5 класі – вже 50%, у 9 класі – 64%. Протягом навчання в школі гострота зору у дітей знижується в 1,5 рази, розповсюдженість хвороб системи травлення – в 1,4 рази; ендокринної системи – у 2,6 рази. Робочий день сучасних школярів (враховуючи домашні завдання) становить 10-12 годин, а від цього у дітей формується синдром хронічної втоми. У

цілому лише 7% школярів мають задовільний функціональний стан організму [1].

Бажання людства забезпечити собі більш комфортні умови життя призводить до стрімкого науково-технічного розвитку, наслідком якого є збільшення небезпечних чинників та посилення їх негативного впливу.

Найбільш поширеними причинами загибелі дітей є утоплення та самогубства. Відбувається деградація людства, яка виявляється у рості хвороб цивілізації: серцево-судинні, онкологічні, нервово-психічні, обмінно-дистрофічні, алергічні захворювання, різко збільшилась кількість хворих на СНІД, туберкульоз та наркоманію.

У наш час вживання спиртного і паління стало патологічно необхідним атрибутом проведення часу молоді, поширюється спектр мотивів пияцтва. Вживання алкоголю і тютюну стало майже сенсом життя.

Найгостріша проблема сьогодення – наркотизація неповнолітніх. Наркоманія має чітку ієрархічну структуру. Передусім, це вживання першого наркотику – тютюну. Серед його споживачів – 6-8% – діти молодших класів, навіть дошкільнята. Курить кожен п'ятий п'ятикласник, майже половина восьмикласників і біля 60% випускників шкіл. Наступний наркотик – алкоголь для чверті восьмикласників став добре знайомим. Серед випускників таких уже половина. У великих містах третина підлітків піддаються ранній алкоголізації [3].

Виховання здорової дитини, охорона її здоров'я – основні проблеми всіх часів. Одна з головних задач сучасного суспільства – створення такої освітньої системи, яка б не тільки виховувала освічену культурну людину, але й зберігала б та розвивала її здоров'я. Вирішення проблеми здоров'я людини закладено у самій людині, у знанні та розумінні нею проблем формування, збереження, зміцнення та відновлення власного здоров'я, а також в умінні дотримуватися правил здорового способу життя.

За В.Оржеховською, здоровий спосіб життя – це життєдіяльність, спрямована на збереження та покращення здоров'я людей [6].

Саме школа повинна сприяти вихованню у дітей звичок, а потім і потреб до здорового та безпечного способу життя, формуванню навичок прийняття самостійних рішень стосовно підтримки та зміцнення свого здоров'я.

Нагальна необхідність впровадження здоров'язберігаючих освітніх технологій у заклади освіти викликана рішеннями заходів, проведених управлінням освіти і науки Сумської облдержадміністрації та КЗ Сумським ОШПО. А саме:

1. Резолюції Всеукраїнського круглого столу “Міжгалузева співпраця у сфері освіти: попередження інфікування дітей і підлітків вірусом імунодефіциту людини” від 28.03.2008 р. (м.Суми).

2. Листа Сумського ОШПО від 23.04.2008 №5399 “Про організацію та проведення заходів з питань профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу у закладах освіти Сумської області”.
3. Наказу управління освіти і науки Сумської обласної державної адміністрації від 08.07.2008 р. №508 “Про викладання навчального предмету “Основи здоров'я”, впровадження превентивного проекту “Школа проти СНІДу” та активізацію роботи з учнями щодо формування навичок здорового способу життя, профілактики ризикованої поведінки, попередження поширення ВІЛ-інфікування у загальноосвітніх навчальних закладах області”.
4. Розпорядження голови Сумської обласної державної адміністрації “Про заходи щодо поліпшення роботи із запобігання, лікування онкологічних хвороб в області”.
5. Наказу управління освіти і науки Сумської облдержадміністрації від 10.01.2009 р. №11 “Про організацію та проведення конкурсу-захисту сучасної моделі навчального закладу – Школи сприяння здоров'ю”.
6. Рекомендацій науково-методичного семінару СОШПО “Освітня діяльність з формування здорового способу життя підростаючого покоління: проблеми і перспективи” від 12.01.2009 р.

Враховуючи значимість завдань, з метою формування основ здорового способу життя в загальноосвітніх навчальних закладах у 2009 році у структурі Комунального закладу Сумського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти при кафедрі методики початкової та природничо-математичної освіти створено *лабораторію з проблем здоров'язберігаючої діяльності у закладах освіти*. Передумовами створення лабораторії є: погіршення стану здоров'я населення, показники поширення ВІЛ-інфекції/СНІДу, низький рівень сформованості ціннісного ставлення до здоров'я у підростаючого покоління, нормативно-правова база, державні та обласні програми.

Здоров'язберігаюча діяльність навчального закладу – та, що забезпечує здоров'язберігаюче освітнє середовище, умови для збереження і зміцнення здоров'я учнів, формує цінність здоров'я та здорового способу життя.

Мета діяльності лабораторії – професійна підготовка педагогів до організації і проведення просвітницької та превентивної роботи з проблем формування навичок здорового способу життя серед дітей, підлітків та молоді; розробка наукового, методичного та організаційного супроводу здоров'язберігаючої діяльності в системі дошкільної, загальноосвітньої, професійно-технічної, вищої та післядипломної освіти.

У науковій діяльності лабораторії передбачено вирішення таких завдань, як: вивчення та узагальнення державного та обласного досвіду

з питань здоров'язберігаючої діяльності у закладах освіти; визначення педагогічних умов формування ціннісного ставлення до здоров'я; розробка питань змісту, форм та методів здоров'язберігаючої діяльності в різних закладах освіти; розробка власних експериментальних комплексних програм здоров'язберігаючого спрямування для різних закладів освіти.

У *методичній діяльності* передбачено розробку та видання навчально-методичних посібників, різноманітних методичних рекомендацій для адміністрації навчальних закладів, вчителів, викладачів та вихователів з питань організації, удосконалення та здійснення здоров'язберігаючої діяльності в навчально-виховному процесі; створення, відповідно до сучасних досягнень науки, програм спецкурсів, факультативів за тематикою “Здоровий спосіб життя”; організація та проведення різноманітних конкурсів з питань науково-методичного забезпечення здоров'язберігаючої діяльності; сприяння діяльності методичних об'єднань вчителів з предмету “Основи здоров'я”.

Організаційна діяльність лабораторії направлена на впровадження в освітню діяльність існуючої нормативно-правової бази з питань здоров'язбереження дітей, підлітків та молоді, формування навичок здорового способу життя та ціннісного ставлення до здоров'я; створення банку закладів освіти, що працюють за здоров'язберігаючими технологіями; забезпечення розвитку мережі навчальних закладів – Шкіл сприяння здоров'ю; аналіз кадрового забезпечення навчальної діяльності з питань здоров'язбереження в загальноосвітніх закладах; оптимізацію та координацію роботи навчальних закладів з формування ціннісного ставлення до здоров'я; забезпечення участі вчителів області в національних та обласних програмах з проблем збереження здоров'я та формування навичок здорового способу життя; сприяння розвитку зв'язків і співробітництва як в Україні, так і за її межами у галузі сприяння здоров'ю; організацію і проведення заходів з питань здоров'язберігаючої діяльності в закладах освіти.

Звичайно, впроваджувати здоров'язберігаючу діяльність у навчально-виховний процес здатен учитель, який добре обізнаний з відповідними технологіями організації навчально-виховного процесу. Тому лабораторією з проблем здоров'язберігаючої діяльності у закладах освіти КЗ Сумського ОШПО передбачена *навчальна діяльність*, що проводиться разом із факультетом підвищення кваліфікації. Це – забезпечення перепідготовки та підвищення кваліфікації вчителів з предмету „Основи здоров'я”; підготовка вчителів за проектом “Школа проти СНІДу”, викладання просвітницького навчального модуля з питань профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу і формування здорового способу життя на курсах підвищення кваліфікації педагогічних

працівників, керівних кадрів освіти. Метою навчання педагогів є формування ціннісного ставлення до здоров'я в умовах навчальних закладів різних ступенів освіти, вироблення в освітянському середовищі засад загальнолюдської моралі та культури здоров'я (оволодіння системними валеологічними знаннями, прищеплення навичок здорового способу життя, формування валеологічної свідомості, потреби до громадської діяльності щодо зміцнення здоров'я) [2]. Саме у процесі курсової підготовки здійснюється засвоєння педагогами тренінгових технологій організації валеологічних навчальних занять, що базуються на виробленні життєвих навичок безпечної поведінки.

Дослідницько-експериментальна робота лабораторії з проблем здоров'язберігаючої діяльності у закладах освіти полягає у впровадженні Всеукраїнських проектів, як “Національна мережа Шкіл сприяння здоров'ю”, “Школа проти СНІДу”; обласних проектів “Онкологія”, “Здорові діти – могутня держава” (згідно Державних програм “Здорова нація” та “Здоров'я нації”), “Толерантне ставлення до носіїв ВІЛ” (співпраця з громадською організацією людей, які живуть з ВІЛ тощо).

Освіта здоровому способу життя у загальноосвітніх навчальних закладах відбувається в умовах впровадження державних документів, виходячи із реалізації навчальних програм та виконання завдань виховної роботи. Дуже небагато закладів області реалізують свою методичну проблему як оздоровчу мету школи, де цілісно, концептуально розроблено модель навчання і виховання у закладі з врахуванням медичних, психологічних, методико-дидактичних підходів під гаслом “Даючи знання – не забирай здоров'я”.

На лабораторію з проблем здоров'язберігаючої діяльності у закладах освіти комунального закладу Сумського ОППО покладаються великі сподівання, як на структуру, яка сприятиме активізації діяльності навчальних закладів з впровадження завдань здоров'язбереження. Віримо, що нашою спільною працею ми донесемо до свідомості як учнів, так і вчителів переконання так будувати своє життя, щоб забезпечити його гармонію в усіх складових здоров'я – фізичній, духовній, психічній та соціальній.

Список літератури

1. Данюк Н. Яке здоров'я в українського школяра? / Ваше здоров'я. – 2008. – №48. <http://www.vz.kiev.ua/48-08.shtml>
2. Єжова О.О. Концепція формування ціннісного ставлення до здоров'я в учнів професійно-технічних навчальних закладів // Теоретичні питання культури, освіти та виховання: зб.наук.праць. – Вип.38 / за заг.ред.Євтуха М.Б., укладач – Михайличенко О.В. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2009. – С.36-40.
3. Лист Міністерства освіти і науки України від 11.07.2002 № 1/9-327. Методичні рекомендації щодо проведення у загальноосвітніх та

професійно-технічних навчальних закладах України першого уроку 2002-2003 навчального року “Здоров’я дітей – здоров’я нації”.
<http://www.mon.gov.ua/>

4. Морозова В. Виховання культури здоров’я через освіту // Світ виховання. – К.: Інститут проблем виховання АПН України: Науково-методичний центр середньої освіти. – 2006. – №5. – С.17-19.
5. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України.
<http://www.mon.gov.ua/>
6. Оржеховська В. Сучасні соціальні орієнтири здоров’язберігаючого навчання і виховання. // Постметодика. – Полтава, 2008. – № 2 (79). – С.11-15.

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ВИХОВАННЯ МОЛОДІ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Геревич Олександр Васильович, директор
Закарпатського обласного еколого-
натуралістичного центру учнівської молоді

Кожна жива істота, в тому числі й людина, являються споживачами та користувачами природних ресурсів. Так чи інакше, хто в більшій, хто в меншій мірі, але всі ми кожним прожитим днем впливаємо на якісний стан оточуючого природного середовища. І це аксіома.

Сукупна людська діяльність, так званий антропогенний фактор, тепер дійсно найбільш потужна складова тиску на довкілля, що впливає на екстенсивні процеси: кліматоутворення, зміну ландшафтів, кількісний і якісний склад біологічних видів, неживі природні ресурси і т.д. більше ніж такі природні явища як землетруси, вулкани, повені, різкі перепади температур тощо.

Ця вагома об’єктивна реальність потребує глибокого аналізу наслідків природокористування, аналітичного, науково обґрунтованого підходу до будь-якої діяльності людини, зобов’язує суспільство неформально віднестись до екологічної освіченості населення. Відтак, необхідна програма конкретних теоретичних і практичних дій, направлених на вивчення, дослідження, охорону і примноження біологічних ресурсів, повсемісне забезпечення, не на папері, а в житті механізмів реалізації Закону «Про охорону навколишнього природного середовища», а для освітян- ще й Законів: «Про освіту» та «Про позашкільну освіту» в яких пріоритетними виділені саме напрямками еколого-натуралістичної освіти і виховання.

Аналізуючи щоденні інформації про довкілля можна констатувати, що здебільшого, це відбиток адекватного, доволі часто, на жаль, низького рівня екологічної свідомості й культури населення. Звідси,